ENERGETSKA POLITIKA: SPLOŠNA NAČELA

V tem poglavju kratkega vodnika so pojasnjeni okvir energetske politike EU in njegovi glavni cilji razogljičenja, konkurenčnosti, zanesljivosti oskrbe in trajnostnosti. V njem sta opisana ključna zakonodaja, na kateri temelji energetska unija (od direktive o energiji iz obnovljivih virov do reforme zasnove trga električne energije), in razvoj politike, ki temelji na evropskem zelenem dogovoru in prizadevanju za odpravo odvisnosti od ruskih fosilnih goriv. Opisuje tudi vlogo Evropskega parlamenta kot sozakonodajalca ter njegove pozive k ambicioznejšim podnebnim ciljem in večji čezmejni energetski solidarnosti.

PRAVNA PODLAGA

— Člen 194 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU). Posebne določbe so navedene v členu 122 PDEU (o zanesljivosti oskrbe) in členih 170–172 PDEU (o energetskih omrežjih).

— Druge določbe PDEU, ki vplivajo na energetsko politiko, so navedene v:

  — členu 114 PDEU, ki omogoča lažje sprejemanje energetske zakonodaje, povezane z notranjim trgom (npr. standardov učinkovitosti, sistemskih obratovalnih navodil), kadar je cilj odpraviti trgovinske ovire, ne pa narekovati nacionalnih energetskih odločitev;

  — členih 216–218 PDEU, s katerimi je EU pooblaščena za pogajanja o mednarodnih sporazumih o partnerstvih na področju energetske varnosti in oskrbe ter njihovo izvrševanje, s čimer se zagotavlja enoten pristop k svetovnim energetskim izzivom.

— Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) je pravna podlaga za jedrsko politiko EU. Ni bila združena s PDEU in ostaja ločen pravni okvir.

CILJI

V skladu s členom 194 PDEU so glavni cilji energetske politike EU:

— zagotavljati delovanje trga energije;

— zagotavljati zanesljivost oskrbe z električno energijo v EU;

— spodbujati energijsko učinkovitost in varčevanje z energijo ter razvoj novih in obnovljivih oblik energije ter

— spodbujati medsebojno povezovanje energetskih omrežij.

V središču politike so prizadevanja za vzpostavitev popolnoma povezane energetske unije.

S členom 194 PDEU so nekatera področja energetske politike prešla v deljeno pristojnost, s čimer je bil storjen korak k skupni energetski politiki, vendar vsaka država

članica ohrani pravico, da določi svojo posebno mešanico energijskih virov in izkorišča lastne vire goriva.

POVEZOVANJE NOTRANJEGA ENERGIJSKEGA TRGA: ENERGETSKA UNIJA

S popolnoma povezanim in dobro delujočim notranjim energijskim trgom bi se zagotovili cenovno dostopna energija, potrebni cenovni signali za naložbe v zeleno energijo, oskrba z energijo in stroškovno najučinkovitejša pot do podnebne nevtralnosti. Zakonodaja o notranjem energijskem trgu je prvotno temeljila na načelih čezmejnega sodelovanja in pravičnih maloprodajnih trgov. Poznejša zakonodaja je bila osredotočena na pripravljenost na tveganja, usklajevanje, spodbude za potrošnike, razogljičenje in zanesljivost oskrbe z električno energijo. Za več informacij glej poglavje 2.1.9. o notranjem energijskem trgu.

URESNIČEVANJE AGEND ZA LETI 2030 IN 2050

A. Sedanji okvir energetske politike

1. Zeleni dogovor – Pripravljeni na 55 (2021–2024)

Evropski zeleni dogovor je glavna strategija EU za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050. Izvaja se s svežnjem Pripravljeni na 55 iz leta 2021, tj. sklopom zakonov, namenjenih zmanjšanju neto emisij toplogrednih plinov za vsaj 55 % do leta 2030.

2. Načrt REPowerEU (2022–...)

Zeleni dogovor je bil spremenjen z načrtom REPowerEU, ki se je začel izvajati leta 2022. Njegov cilj je bil hitro in v celoti odpraviti odvisnost od ruskih fosilnih goriv. Z načrtom so se znatno povečali cilji okvira Pripravljeni na 55, temeljil pa je na treh glavnih stebrih:

— prihrankih energije,

— diverzifikaciji oskrbe,

— pospešenem uvajanju obnovljivih virov energije.

Z načrtom se je mobiliziralo skoraj 300 milijard EUR, predvsem z nečrpanimi posojili iz mehanizma za okrevanje in odpornost (RRF) ter nepovratnimi sredstvi, financiranimi s prodajo pravic iz sistema trgovanja z emisijami (ETS).

3. Akcijski načrt za cenovno dostopno energijo (2025–...)

Akcijski načrt za cenovno dostopno energijo, predstavljen v okviru dogovora o čisti industriji, je namenjen znižanju stroškov energije za gospodinjstva in industrijo. Temelji na štirih stebrih:

— znižanju stroškov energije,

— dokončanju energetske unije,

— privabljanju naložb in doseganju rezultatov,

— pripravljenosti na krize.

Poleg tega je v načrtu navedeno, da Komisija namerava predlagati sveženj za evropska omrežja, ki je bil nato predstavljen decembra 2025 in katerega cilj je odpraviti

prezasedenost omrežja, zamude pri izdajanju dovoljenj, razdrobljeno načrtovanje, ovire za vključevanje obnovljivih virov energije in vrzeli v varnosti infrastrukture.

4. Glavni zakonodajni akti EU na področju energetike

Akt	Opis
Smernice za vseevropsko energetsko infrastrukturo (TEN-E)	Prvič so bile sprejete leta 2013, leta 2022 pa so bile revidirane zaradi uskladitve s cilji zelenega dogovora. Decembra 2025 je bila kot del svežnja za omrežja predlagana nova revizija. V njih so opredeljeni in podprti projekti skupnega interesa, ki so obsežni čezmejni infrastrukturni projekti, bistveni za podnebno nevtralno EU.
Direktiva o energiji iz obnovljivih virov (RED)	V direktivi o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov (2009) je bil določen cilj, da se do leta 2020 doseže 20-odstotni delež energije iz obnovljivih virov v skupni porabi energije v EU. Po podatkih Eurostata je EU leta 2020 dosegla 22,1-odstotni delež energije iz obnovljivih virov. V direktivi o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov (2018) je bil določen zavezujoč cilj, da se do leta 2030 doseže vsaj 32-odstotni delež energije iz obnovljivih virov v bruto končni porabi energije v EU. Z direktivo o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov (2023) se je ta cilj povečal na 42,5 %, želeni cilj pa je 45 % do leta 2030.
Direktiva o energetski učinkovitosti	V direktivi o energetski učinkovitosti (2012) je bil določen cilj 20-odstotnega prihranka primarne energije za leto 2020 glede na projekcije. Z direktivo o energetski učinkovitosti (2018) so se ambicije nato povečale na vsaj 32,5-odstotno izboljšanje energijske učinkovitosti do leta 2030 v primerjavi s projekcijami iz leta 2007. V revidirani direktivi o energetski učinkovitosti (2023) sta bila določena načelo „energijska učinkovitost na prvem mestu“ in zavezujoč cilj EU, da se končna poraba energije do leta 2030 zmanjša za 11,7 %.
Direktiva o energetski učinkovitosti stavb	V skladu z revidirano direktivo o energetski učinkovitosti stavb (2024) morajo biti od leta 2030 vse nove stavbe brezemisijske, obstoječe stavbe pa je treba do leta 2050 preoblikovati v brezemisijske stavbe.
Sveženj za razogljičenje vodika in plina	S svežnjem iz leta 2024 so bila posodobljena pravila, ki urejajo trg zemeljskega plina EU, kot so določena v direktivi o plinu in uredbi o plinu, in sicer z vzpostavitvijo regulativnega okvira za vodik in prehodom plinske infrastrukture na razogljičene pline. Poleg tega so se do leta 2049 postopno odpravile dolgoročne pogodbe o dobavi fosilnega plina.
Zasnova trga električne energije	Z zaporednimi svežnji (1998, 2003, 2009) se je liberaliziral in povezal trg električne energije v EU. S spremembo direktive o zasnovi trga električne energije iz leta 2024 in

	spremembo uredbe o zasnovi trga električne energije iz leta 2024 se spodbujajo dolgoročne pogodbe, izboljšuje varstvo potrošnikov in omogoča souporaba energije.
Direktiva o obdavčitvi energije	Z direktivo se določajo najnižje davčne stopnje za energente, kot so električna energija ter goriva za prevoz in ogrevanje, s čimer se harmonizirajo davčna pravila v podporo notranjemu trgu, hkrati pa lahko države članice prožno določajo najnižje stopnje. O predlogu iz leta 2021 za uskladitev obdavčitve energentov z okoljskimi in podnebnimi politikami EU še potekajo pogajanja.

B. Cilji za leto 2030 in strateško načrtovanje

Države članice EU morajo na podlagi sedanjega okvira pripraviti desetletne celovite nacionalne energetske in podnebne načrte (NEPN) za obdobje od 2021 do 2030, vsaki dve leti predložiti poročilo o napredku in pripraviti dosledne nacionalne dolgoročne strategije za uresničevanje dogovorjenih energetskih ciljev in ciljev Pariškega sporazuma.

KREPITEV ZUNANJIH ODNOSOV NA PODROČJU ENERGETIKE

Po odločitvi o postopni odpravi uvoza ruske energije se je z načrtom REPowerEU predlagalo obsežno in hitro zmanjšanje uporabe fosilnega plina v EU, in sicer za vsaj 155 milijard kubičnih metrov, kar ustreza količini, uvoženi iz Rusije leta 2021. EU je hkrati sodelovala z mednarodnimi partnerji, da bi diverzificirala oskrbo, zagotovila uvoz utekočinjenega zemeljskega plina ter večjo dobavo plina prek plinovodov. Sedanja strategija EU za energetsko politiko, kot je določena v skupnem sporočilu o globalni podnebni in energetski viziji EU, je pospešiti čisti in trajnostni prehod na globalnem trgu, hkrati pa zagotoviti zanesljivost njegove oskrbe z električno energijo in dostop do surovin.

IZBOLJŠANJE ZANESLJIVOSTI OSKRBE Z ELEKTRIČNO ENERGIJO IN MEDSEBOJNE POVEZAVE

Po ruski invaziji na Ukrajino je zanesljivost oskrbe z električno energijo postala glavna prednostna naloga energetske politike EU. Temelji na treh glavnih razsežnostih: odpornosti infrastrukture, diverzifikaciji virov in usklajenem odzivanju na izredne razmere. Da bi zagotovila zadostno oskrbo s plinom pred zimskim obdobjem, je EU junija 2022 sprejela uredbo o skladiščenju plina, s katero so se uvedli zavezujoči cilji napolnjenosti skladišč na ravni-EU (90 % pred sezono ogrevanja). Uredba, ki je bila prvotno sprejeta kot orodje za ukrepanje v izrednih razmerah, je bila podaljšana do leta 2027.

Vseevropska infrastrukturna politika EU je urejena z uredbami o vseevropskih omrežjih (TEN) (gl. poglavje 3.5.1. o TEN), ki vključujejo ukrepe za izboljšanje energetske infrastrukture (TEN-E). Politike TEN se financirajo iz Instrumenta za povezovanje Evrope (gl. poglavje 3.5.2. o financiranju TEN).

ENERGIJSKA UČINKOVITOST

Temelj politike EU na področju energijske učinkovitosti je nova direktiva o energetski učinkovitosti, v kateri je opredeljen cilj, da se bo poraba primarne (okvirne) in končne energije v EU do leta 2030 v primerjavi s projekcijami iz leta 2020 zmanjšala za 11,7 %. Ta direktiva temelji na načelu „energijska učinkovitost na prvem mestu“, v skladu s katerim morajo države EU zagotoviti, da se rešitve za energijsko učinkovitost upoštevajo pri odločitvah o načrtovanju, politiki in naložbah (gl. poglavje 2.3.8. o energijski učinkovitosti).

Za zgled so v direktivi o energetski učinkovitosti določena posebna pravila za obravnavanje energijske učinkovitosti v javnem sektorju. Celotni javni sektor mora doseči 1,9-odstotno letno zmanjšanje porabe energije v primerjavi z letom 2021. Države članice morajo vsako leto tudi prenoviti vsaj 3 % skupne tlorisne površine stavb v lasti javnih organov.

ENERGIJA IZ OBNOVLJIVIH VIROV

Temelj politike EU na področju energije iz obnovljivih virov je direktiva o energiji iz obnovljivih virov, v kateri je določen zavezujoč cilj 42,5-odstotnega deleža obnovljivih virov energije v končni porabi energije EU do leta 2030, pri čemer bi si bilo treba prizadevati, da bi ta delež znašal 45 %. V tej direktivi se spodbujajo obnovljivi viri energije (sončna energija, vetrna energija, oceanska energija in vodna energija, biomasa in biogoriva ter geotermalna energija) z nacionalno podporo in shemami financiranja EU, saj trgi energije sami ne morejo zagotoviti želene ravni obnovljivih virov energije v EU (gl. poglavje 2.3.9. o energiji iz obnovljivih virov).

V podporo raziskavam, razvoju in uvajanju tehnologij obnovljivih virov energije naslednje generacije, ki so bistvene za doseganje energetskih in podnebnih ciljev EU, so države članice določile okvirni cilj, da bi inovativna tehnologija obnovljivih virov energije do leta 2030 predstavljala vsaj 5 % vseh na novo nameščenih zmogljivosti za energijo iz obnovljivih virov.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je sozakonodajalec pri oblikovanju energetske unije ter si nenehno prizadeva za višje podnebne cilje in večjo čezmejno solidarnost. Njegove najnovejše resolucije o energiji odražajo vse večji pomen in ambicioznost podnebnih in okoljskih ciljev, na katerih temelji energetska politika EU:

— Parlament je v resoluciji z dne 19. junija 2025 o dogovoru o čisti industriji poudaril potrebo po dokončanju energetske unije in države članice, operaterje prenosnih sistemov in Komisijo pozval, naj spodbudijo čezmejne izmenjave električne energije in si prizadevajo doseči sedanji cilj 15-odstotne medsebojne povezanosti.

— V svoji resoluciji z dne 19. junija 2025 o omrežjih električne energije je poudaril, da so omrežja električne energije osrednjega pomena za prehod EU na konkurenčno gospodarstvo z ničelnimi neto emisijami do leta 2050, in države članice pozval, naj preučijo, optimizirajo, posodobijo in v celoti razvijejo svoje zmogljivosti elektroenergetskega omrežja, vključno s prenosom in distribucijo.

— Parlament je v resoluciji z dne 8. julija 2025 o zanesljivosti oskrbe z električno energijo v EU poudaril pomen postopnega opuščanja uvoza ruskih fosilnih goriv, izgradnje plinskih in elektroenergetskih povezav prek srednje in jugovzhodne Evrope vzdolž osi sever–jug, diverzifikacije terminalov za utekočinjeni zemeljski plin in razvoja plinovodov.

Komisija je 17. junija 2025 predložila predlog uredbe o postopnem opuščanju vsega uvoza ruskega plina iz plinovoda in utekočinjenega zemeljskega plina v EU do konca leta 2027. Med pogajanji so se člani Odbora za industrijo, raziskave in energetiko (ITRE) in Odbora za mednarodno trgovino (INTA) zavzeli za vključitev popolne prepovedi uvoza ruske nafte in pospešitev postopnega opuščanja ruskega plina. Uredba o postopnem opuščanju uvoza ruskega zemeljskega plina in pripravi na postopno opuščanje uvoza ruske nafte (Uredba (EU) 2026/261) je bila sprejeta 26. januarja 2026. Z njo se je do jeseni 2027 prepovedal uvoz ruskega utekočinjenega zemeljskega plina in plina iz plinovoda, države članice pa so morale do 1. marca 2026 predložiti načrte za diverzifikacijo, v katerih so podrobno opisani mejniki za nadomestitev ruske oskrbe z energijo. Parlament čaka na zakonodajni predlog Komisije o prepovedi uvoza ruske nafte v EU.

Odbor ITRE je eden največjih in najdejavnejših odborov Parlamenta z 90 člani. Odgovoren je za pripravo in spremembo kritične zakonodaje v zvezi z zanesljivostjo oskrbe z električno energijo, energijsko učinkovitostjo in vključevanjem obnovljivih virov energije. Poleg zakonodajnih nalog ima odbor ITRE ključno vlogo pri nadzoru, saj preučuje predloge Komisije in prispeva k spremljanju izvajanja energetske unije. Odbor z organizacijo predstavitev strokovnjakov in neposrednimi pogajanji s Svetom prispeva k temu, da se z energetskimi politikami uravnotežita dvojni potrebi konkurenčnosti industrije in cenovne dostopnosti za potrošnike, saj deluje kot varuh trajnostne blaginje Evrope.

To poglavje kratkega vodnika je pripravil Tematski sektor Evropskega parlamenta za preobrazbo, inovacije in zdravje. Za več informacij o tej temi obiščite spletišče Odbora za industrijo, raziskave in energetiko (ITRE).

Marianne Simonne Eva MAQUET / Matias Kambic
04/2026